

«ЗМАГАННЯ КОПАНОГО МЯЧА¹ ВИГРАЄТЬСЯ НЕ НОГАМИ, АЛЕ ГОЛОВОЮ!»: ФУТБОЛЬНА ТЕМАТИКА ТА ЇЇ МОВНЕ ВТІЛЕННЯ У СПОРТИВНИХ СТАТТЯХ ТАРАСА ФРАНКА

На прикладі спортивних статей футбольної тематики Тараса Франка розглянуто формування українського футбольного дискурсу в першій половині ХХ століття в Галичині. Здійснено тематичну класифікацію української футбольної лексики, зафіксованої у Франкових публікаціях на теми футболу, простежено наповнюваність тематичних груп та частотність вживання лексем, насамперед у тих випадках, коли на позначення спеціальних футбольних понять функціювало кілька конкурентних термінів.

Ключові слова: Тарас Франко, спортивна стаття футбольної тематики, національний футбольний дискурс, спеціальне поняття зі сфери футболу, українська футбольна лексика.

*Культура народу оцінюється після того,
як у нього розвинений копаний м'яч.
Копуни репрезентують націю. [...]
З українським народом инакше числивбися
світ, коли би від нашого імени виступали на
змаганнях першорядні дружини копунів.*

Тарас Франко

Постановка наукової проблеми та її значення. Наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст. в Україні, як і в більшості країн Європи, з'явилося зацікавлення новим ігровим видом спорту, який поширився з Туманного Альбіону, – футболом, що його українці спочатку називали союзняком, копанкою, а згодом – копаним м'ячем. Великий інтерес до футболу виявляли сини Івана Франка, які були піонерами українського спортивного руху загалом та популяризаторами багатьох спортивних дисциплін зокрема. Про стосунок родини Франків до футболу відомо насамперед зі спогадів Франкових дітей [7; 8] та з опублікованих упродовж останніх років статей істориків українського спорту й філологів [1; 2; 3; 5; 6].

Тарас Франко першим із родини Франків у 1907 р. став членом українського товариства «Сокола-Батька» [5]. У Львівському університеті він склав державний іспит із тіловиховання та руханки, що давало можливість викладати цю дисципліну в освітніх закладах Австро-Угорщини; пізніше мав змогу це реалізувати, працюючи в гімназіях Ряшева (1929–1938 рр.) та Станіславова (1939–1945 рр.). Сестра, Анна Франко-Ключко, згадувала про брата так: «Був, як і всі ми, захопленим гімнастиком і спортсменом; усі вільні від праці хвилини проводив або в гімнастичній залі «Сокола-Батька» на вправах, або на площі, граючи футбол, а пізніше теніс» [7, с. 63–64]. 1921 року Тарас Франко вступив до спортивного товариства «Україна», яке очолював упродовж 1923 року. У 20-х рр. виконував

¹ В усіх цитатах зі статей Тараса Франка збережено авторські правопис і пунктуацію.

© Процик І., 2017

громадські обов'язки референта з питань преси та пропаганди в Українському спортовому союзі. В історію українського футболу Тарас Франко ввійшов насамперед як теоретик і популяризатор цього виду спорту, як спортивний оглядач найпопулярнішої української щоденної газети «Діло», а також як футбольний суддя. Відомо понад півтора десятка його праць, присвячених спортові загалом і, зокрема, футболу: монографія «Історія й теорія руханки» [10], в якій окремий підрозділ стосується футболу, а також цикл статей про тренувальну підготовку футболістів і тактику футбольної гри – «Футбольний тренінг і тактика», опублікований двічі [11; 12] у часописі «Спортові вісти», та надрукована в цьому ж журналі розвідка про футбол «Гарпаст (новий спорт)» [9]. Цими теоретико-методологічними статтями та регулярними оглядами футбольних матчів, уміщеними на шпальтах щоденника «Діло» й української спортивної преси, Тарас Франко долучився до створення національного футбольного дискурсу та української футбольної термінології. Цей факт, а також те, що більшість спортивних статей футбольної тематики Тараса Франка й надалі були маловідомі для широкого загалу (до виданого в 2015 р. двотомника вибраних творів Тараса Франка [8] з-поміж згаданих вище праць, присвячених футболу, увійшла тільки «Історія й теорія руханки»), зумовлює **актуальність** запропонованого дослідження.

Мета нашої розвідки – продемонструвати розмаїття української футбольної лексики, яка функціувала у Франкових спортивних статтях футбольної тематики, щоб у такий спосіб вказати на дієву участь Тараса Франка у творенні національного футбольного дискурсу в Галичині у першій половині ХХ ст. Для реалізації поставленої мети треба було розв'язати такі завдання: 1) проаналізувати Франкові праці футбольної тематики, зосередившись на прикладах функціювання в них спеціальної лексики футболу, 2) увести до наукового обігу футбольну лексику зі статей Тараса Франка, з'ясувати семантику спеціальних номінацій та подати сучасні відповідники до цих футбольних назв; 3) здійснити тематичну класифікацію футбольної лексики та простежити наповнюваність окремих груп спеціальних назв; 4) простежити випадки конкурування футбольних назв, які вжито на позначення одного поняття.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування результатів дослідження. Для тематичного класифікування футбольної лексики з Франкових статей футбольної тематики в цій розвідці застосовано методику поділу на тематичні групи української футбольної термінології кінця ХІХ – першої половини ХХ ст., яку авторка розробила на основі аналізу спеціальних видань, присвячених футболу, статей на теми футболу в українській спортивній періодиці згаданого періоду, та представила у статті «Копаний м'яч учить боронити і здобувати: тематична класифікація української футбольної термінології кінця ХІХ – початку ХХ ст.» [4].

Розгляд української футбольної лексики, вживаної у статтях Тараса Франка, варто розпочати зі з'ясування номінацій, які автор використовував для називання гри у футбол. В аналізованих працях вжито практично всі відомі на той час **найменування футбольної гри** – *союзняк* (назва походить від найменування Англійського футбольного союзу (Football Association), який у 1863 р. запровадив перші правила гри у футбол), *гарпаст*, *harpastum* (від назви гри в стародавніх римлян), *футболь* (запозичення з англійської, що буквально означає 'м'яч для копання ногами') і *копаний мяч* (українська назва, яку запропонував основоположник національного спорту Іван Боберський, скалькувавши англійський термін), проте за кількістю слововживань у текстах домінують англійська назва та її національний відповідник. Ось які тлумачення назв футбольної гри подає Франко у Словарці, що завершує його монографію «Історія й теорія руханки»: *копаний мяч – футболь*, спорт [10, с. 186]; *союзняк* – змаг, *копаний мяч з англійськими правилами гри* [10, с. 190].

Серед **назв футбольного поєдинку** Тарас Франко використовував власне українські номінації: *гра*, *змагання*, *змагання копаного мяча* (футбольний матч¹), а також номінацію з чужомовних складників: *футболевий меч / match*, у якій другий компонент інколи записувано латинською графікою. Для позначення **частин футбольного матчу** вжито українські назви: *перша / друга половина* (тайм), *перерва* (перерва між таймами), *кінець гри* (кінець матчу), а також гібридну назву *перша / друга дія* (тайм), у якій другий складник – назва, запозичена з терміносистем театрального мистецтва й літератури. «*Футболевий меч* триває 90 минут з 5–10 мін. *перервою* в половині і зміною *грища дружинами*» [10, с. 139]. У Франкових текстах для позначення таймів частіше вживані питомі назви *перша* та *друга половина*.

З-поміж **назв футбольних клубів та футбольних команд** у працях Франка приблизно з однаковою частотністю функціює українська номінація *дружина* (команда), гібридна – *футболева дружина* та чужомовна – *футболевий клуб*, а на позначення **футбольної інституції**, що об'єднувала команди, які виступали тоді в турнірах із футболу, – назва *Футболевий Союз*.

Для називання **стадіону, футбольного поля, його частин та розмітки** на полі, а також **футбольного спорядження та інвентарю** Тарас Франко вживав лексеми, які здебільшого є власне українськими за походженням: *майдан* (стадіон, футбольний майданчик), *грище* (футбольне поле), *половина грища* (половина поля), *середина грища* (середина поля), *гряда* (штрафний майданчик), *приворотє* (воротарський майданчик), *ріг* (кут футбольного поля), *крило* та *флянк* (фланг), *побочина* та *межа* (бокова лінія; лінія, яка обмежує поле збоку), *займа* (одинадцятиметрова позначка; точка, з якої пробивають

¹ Біля футбольних термінів початку ХХ ст. у дужках подано сучасні відповідники.

одинадцятиметровий штрафний удар), *лінія брамки* (лінія воріт; лицева лінія, яка обмежує поле за воротами), *ворота* та *брамка* (футбольні ворота), *ріг воріт* (кут воріт), *м'яч*, *хоруговка* (кутовий прапорець та прапорець бокового судді), *свиставка* (суддівський свисток). Ось приклад із вміщеної у словнику-додатку до Франкової монографії «Історія й теорія руханки» словникової статті, у якій автор тлумачить значення терміна «*майдан – спортивне грище*» [10, с. 187]. Більшість футбольних лексем безконкурентно функціують на позначення певних футбольних понять, що свідчить про те, що Тарас Франко використовував у своїх текстах назви, усталені в тогочасному футбольному дискурсі.

На відміну від попередньої групи номінацій, де на позначення одного поняття Тарас Франко переважно вживав один термін (винятки – синонімічні лексеми: *крило* та *флянк*, *побочина* та *межа*, *ворота* та *брамка*, при цьому не завжди це була конкуренція власне української назви та чужомовного запозичення), у групі **назв гравців** зафіксовано по кілька номінацій одного поняття й усі вони активно функціують у Франкових статтях. Наприклад, для називання **спортсменів, які грають у футбол**, вжито три найменування: *грач*, *копун*, *футболіст*, для позначення **гравців відповідно до їхніх функцій на полі** зафіксовано такі: обороняє ворота – *воротар*, *дружиновий воротар*; допомагає воротареві захищати ворота – *заложник*, *оборонець*, *бек* (захисник); поєднує дії захисту й нападу – *помічник* (півзахисник), *середина помочи* (центральний півзахисник); нападає на чужі ворота – *нападач*; а також різні **амплуа нападників**, яких за тогочасною тактичною схемою мало бути на полі п'ятеро: *чільник*, *центровий* (центральний нападник), *крайники*, *крилові*, *крилеві* (нападники на флангах), *злучники* (нападники, що грали на позиції між центральним і фланговими футболістами нападу). У Словарці, долученому до Франкової праці «Історія й теорія руханки», подано тлумачення таких термінів із цієї групи: *злучник* – один з *нападців* при *копанім м'ячі*, другий з *крила* [10, с. 185]; *нападач* – один з *п'ятерох передних копунів*; [10, с. 187] *чільник* – *середній грач нападу* при *копанім м'ячі* [10, с. 192]. Серед **назв ліній**, які творять футболісти на полі відповідно до їхніх функційних обов'язків, зафіксовано такі: *напад*, *поміч*, *оборона*. У Франкових текстах використано також назви, що вказують на місце розташування гравців на полі: *передній копун* (гравець нападу), *середній грач* (центральний). Для найменування футболіста, який прицільно б'є по воротах, ужито назву *стрілець*. Для окреслення назви гравця своєї команди функціює лексема *партнер*, а для називання футболіста з чужої дружини – *противник*. Залежно від ігрової ситуації на полі футболіст може бути *вільний*, *необставлений* (якого ніхто із суперників не опікає) або *обставлений* (під опікою), а лінії гравців – *вирівнані*. Ось Франкові тлумачення значень термінів із цієї групи назв: «*копун – футболіст; напад – при футболі*» [10, с. 186–187]. Для найменування футболістів Тарас Франко використовував також емоційно забарвлені лексеми: *прімадонна* (футболіст-зірка, термін запозичений із театральної

лексики), «світило» (зірка). Для називання ветерана футболу вживано найменування *олд-бой*, а футболіста-невдахи – номінацію *паталаха*.

Серед назв інших учасників футбольного матчу зафіксовано **найменування суддів**: *суддя зі свиставкою* (головний арбітр зі свистком), *межові з хоруговками* (бокові судді з прапорцями), а також експресивний вигук на адресу судді, який глядачі скандували під час матчу: *суддя Пенеге* (евфемізм до узвичаєного тогочасного вболівальницького вигуку «Суддя – калоша!», яким висловлювали незадоволення діями арбітра; від ППГ – аббревіатурна назва польської фірми – продуцента гумового взуття).

У групі **назв ударів** можна виокремити дві підгрупи – **назви ударів з гри**: *близький щур* (близький удар низом, коли м'яч летить над самою землею), *близький стріл* (удар по воротах із близької відстані), *викоп* (удар воротаря від воріт), *вільний коп* (вільний удар), *волей* (удар із льоту, без попередньої обробки м'яча), *горішний стріл* (удар верхом), *далекі викоп* (удар від воріт, який виконує воротар, вибиваючи м'яч далеко в поле), *далекі стріл* (удар по воротах здалеку), *довгий стріл* (удар по воротах із далекої відстані), *закоп* (удар по м'ячу), *самобивчий гол* (гол у власні ворота, автогол), *сильний стріл* (сильний удар по воротах), *стріл горою* (удар верхом), *удар долом* (удар низом), «*фалш*» (удар, коли м'яч у польоті змінює траєкторію руху), *цільний викоп* (удар від воріт, який виконує воротар, точно відпасовуючи м'яч своєму гравцеві) та **назви штрафних ударів**, які призначає суддя після порушення правил: *карний коп*, *карний* (штрафний удар), *карний займак*, *займак* (одинадцятиметровий штрафний удар), *наріжняк* (кутовий штрафний удар). У словнику-додатку до монографії «Історія й теорія руханки» Тарас Франко так тлумачить значення кількох термінів із цієї тематичної групи: «*займак – одинадцятиметровий карний коп у ворота при футболі; закоп – удар мяча при футболі*» [10, с. 185]. А в циклі статей «Футболевий тренінг і тактика» автор, окрім пояснення значення спеціальних футбольних назв, дає настанови, як виконувати різні удари: «*Нападачі, особливо чільник і крилеві повинні опанувати «фалші», то значить копнути мяч так, щоби він летів не в простій параболі, але луком доосередним. Ті фалші потрібні до випусканя крилових і при наріжняках і їх треба пильно вправляти*» [12, Ч. 8, с. 7], «*Займаків карних на змаганнях багато нема, але і їх треба вправляти. Бити все інакше залежить від психіки воротаря і від його фізичних прикмет. Один воротар ловить певно роги, другий горішні, а приземні пускає, інший не любить лівих, манькут правих. Все це стрілець карного мусить взяти під вагу. [...] Карних ніколи не дарувати!*» [12, Ч. 8, с. 7], «*Вільного повинен бити найблизший грач, подаючи легко своєму грачеві необставленому. Ніколи вільного (ані карного) не повинен бити оборонець. [...] При битю вільних треба вийти трохи в психіку воротаря. Наймиліші його серцю є далекі, хочби як сильні і горішні стріли, зате дуже він не любить близьких щурів і приворотного замішання*» [12, Ч. 7, с. 4].

Чималу групу зі зафіксованих у статтях Тараса Франка спеціальних футбольних найменувань охоплюють **назви ігрових моментів** у футболі: *авт / бічний авт* (вкидання м'яча з-за бокової лінії), *викидання мяча з побочин / автів* (вкидання м'яча з-за бокової), *випад* (контратака), *відбиране м'яча, голь, киване* (обманний рух, обдурювання суперника), *мурування своїх воріт* (надійний захист власних воріт, масована оборона), *нагода вирівнання* (нагода зрівняти рахунок), *найкраща позиція, пассінг* (пасування), *перевага над противником* (перевага над суперником), *перевага на змаганнях* (ігрова перевага, перевага в матчі), *подавання мяча спід самої брамки* (подача м'яча з-під самих воріт), *приворітне замішання, підбрамкове замішання* (метушня під воротами), *робінзонада* (сейв воротаря, коли він кілька разів підряд відбиває небезпечні удари по воротах), *темпо* (темп), *установка гравців на початку гри* (розстановка гравців на початку гри), *установка до мяча під брамкою* (розстановка гравців під воротами назустріч м'ячеві), *цільність стрілів* (влучність ударів), *чиста гра / fair* (чесна гра, гра за правилами).

Найбільшу групу складають **назви футбольних дій**, які можна поділити на дії футболістів та дії суддів. У першій групі, відповідно, можна виокремити: 1) назви універсальних дій, які притаманні всім футболістам: як польовим, так і голкіперові, 2) специфічні воротарські дії та 3) дії польових гравців.

Серед **назв універсальних дій футболістів** у текстах Тараса Франка функціують такі: *бігати даремно, вдержувати вислід* (втримувати рахунок), *вибивати мяча на авт* (вибивати м'яча в авт), *виграти змагання* (виграти матч), *використати перевагу, відбивати мяч в леті* (відбивати м'яч, що летить), *відбирати мяч(а) від противника* (відбирати м'яч у суперника), *відкопувати мяч* (відпасовувати м'яч), *грати амбітно* (грати вдало), *грати на проволоку* (затягувати час гри, втримуючи бажаний результат), *грати поправно / fair* (дотримуватись правил чесної гри), *грати футбол* (грати у футбол), *змити противника* (спровокувати суперника помилитися), *йти проломом* (атакувати великими силами), *копнути мяча, подавати мяч близько* (робити коротку передачу), *подавати мяч високо* (робити верхову передачу), *подавати мяч далеко* (робити дальню передачу), *подавати мяч низько* (робити передачу низом), *програти, щадити сили* (грати не на повну силу, заощаджувати зусилля), *установка* (займати відповідну позицію на полі).

Назви, що окреслюють дії воротаря: *бити мяча від воріт* (виконувати удар від воріт), *боронити брамку* (захищати ворота), *вибити мяч поза поперечину власних воріт, ловити ostrі стріли* (ловити небезпечні удари в отвір воріт), *ловити певно роги / горішні / приземні* (впевнено ловити удари, коли м'яч летить у кут воріт / удари верхом / удари низом), *пускати роги ліві / праві* (пропускати удар, коли м'яч летить у лівий / правий кут), *установка до стрілу* (займати місце у воротах перед тим, як суперник пробиватиме).

Серед назв типових **дій польових гравців** слід назвати: *атакувати, боронити* (захищати), *бити вільного* (пробивати вільний удар), *бити з землі / з воздуха / без уставлення / все в руху* (бити, коли м'яч на землі / у повітрі / без встановлення м'яча / коли все в русі), *бити на обі ноги з кожної позиції* (пробивати обома ногами з будь-якої позиції), *бити передом / задом / боком / шпiцом / головою / грудьми* (пробивати по м'ячу передньою частиною стопи / задньою частиною стопи / боком стопи / носом / головою / грудьми), *брати наріжняка головою / волеєм* (перехоплювати удар із кутового головою, ударом із льоту), *вести мяч, викидати авт* (викидати м'яч з авту), *викидати мяч з побочин / з автів* (викидати м'яч з-за бокової лінії поля / з авту), *викидати мяч з-за меж поля* (викидати м'яч з-за бокової), *возитися з мячем* (демонструвати індивідуальні технічні дії з м'ячем), *грати проземо / горою* (грати низом / верхом), *дати голя* (забити гол), *дробити мяч / дріблювати* (дріблінгувати), *друляти противника* (штовхати суперника), *загнати мяч до воріт* (забити гол у ворота), *заступати дорогу воротареві, здержувати мяч* (зупиняти м'яч), *здержувати мяч боком ноги, приступаючи його зверху ногою* (зупиняти м'яч боком ступні, наступаючи на нього зверху), *киватися* (обігрувати, обводити, обдурювати суперника), *кидати здовш побочини* (кидати м'яч уздовж бокової), *ошукати / скивати воротаря* (обдурити / обіграти воротаря), *перепроводжувати мяч вужем* (дріблінгувати), *подавати взад* (подавати назад), *подавати мяча обставленому грачеві* (подавати м'яч гравцеві під опікою), *подавати мяч свому грачеві* (подавати м'яч своєму гравцеві), *подавати на крило* (подавати на фланг), *пробити мяча* (пробити по м'ячу), *проводити мяча* (вести м'яч), *скивати воротаря перед стрілом* (перехитрити воротаря перед ударом), *стріляти близькі мячі* (бити по воротах із близької відстані), *стріляти голі* (забивати голи), *стріляти голя в леті* (забивати гол із льоту), *стріляти на одного стрільця* (подавати / пасувати на одного нападника), *стріляти наріжняк* (пробивати кутовий), *стріляти ногою / грудьми / коліном / головою* (пробивати по воротах ногою / грудьми / коліном / головою), *стріляти цільно* (бити влучно), *стріляти цільно в ворота* (влучно бити по воротах), *стріляти як мяч в руху* (бити по м'ячу, який перебуває в русі), *ціляти* (бити влучно), *уставлятися до мяча* (займати вигідну позицію щодо м'яча), *уставляти мяч* (встановлювати м'яч), *цофатися* (відступати), *штурмувати ворота здалека* (атакувати ворота здалеку). Т. Франко подекуди вживає й емоційно забарвлені окреслення найважливіших футбольних дій, наприклад: *валити мячем* (сильно пробивати м'ячем), *грати концертно* (грати видовишно), *косити* (збивати з ніг), *нахапати голів* (напропускати голів), *пофольгувати* (розслабитися, грати не на повну силу, легковажити постійною увагою на полі), *спухнути* (втомитися), *сторчати при брамці* (намарно перебувати під воротами, не вдаючись до жодних дій).

З-поміж найважливіших **назв дій футбольних арбітрів** Тарас Франко вживає у статтях такі: *бути сторонничим / виявляти сторонничість* (підсуджувати одній зі сторін), *виключити гравця з гри* (вилучити гравця з поля), *заряджати вільний коп / карний / займак / наріжняк* (призначати вільний удар / штрафний удар / одинадцятиметровий / кутовий), *зачинати / кінчити гру свистком* (починати / закінчувати гру сигналом свистка), *стежити безсторонно за хибами гри* (безсторонньо стежити за помилками в грі), *упігнути гравця* (зробити попередження гравцеві).

Окрему групу складають **назви типових порушень правил гри у футболі**: *«рука»* (гра рукою), *«гачок»* (підніжка), *друлянне руками* (штовхання руками), *копанне гравця* (копання гравця), *словні образи* (образливі висловлювання на адресу суперника); зафіксовано кілька синонімічних назв для номінування одного зі специфічно футбольних порушень правил гри – положення поза грою – *відсторонь, офзайд, offside*. За частотністю слововживань у Франкових статтях перевагу надано першій зі згаданих назв.

У групі **назв результатів матчу, регламенту ігор** зафіксовано лексеми: *точка* (очко), *виграні / здобуті точки* (здобуті очки), *англійські правила гри* (правила гри, які затвердив Англійський футбольний союз).

Описуючи різноманітні **види тактичних схем**, які можуть застосувати футболісти на полі, Тарас Франко вживав такі назви: *тактика середньої трійки* (тактика залучення центрального нападника і двох середніх), *тактика окрилення* (тактика використання флангів), *тактика одного оборонця* (тактика одного захисника), *тактика другої половини* (тактика активізацій дій на полі в другому таймі), *тактика одного стрільця* (тактика одного форварда, на якого всі пасують, щоб він максимально використовував нагоди забити голи).

Серед **назв тренувальної підготовки** в статтях Франка використано номінації: *бомбардувати воротаря з переду / з боку / з наріжника* (тренувати воротаря ударами по воротах спереду, збоку, з кутового), *витревалість* (витривалість), *заправа / тренінг* (тренування), *тренувати воротаря карними* (тренувати воротаря штрафними ударами), *тренувати «фалші»* (тренуватися в ударах, коли м'яч у польоті змінює траєкторію руху), *футболеві вправи* (футбольні вправи), *цільність стрілів* (влучність, точність ударів по воротах).

Функціює в текстах і **номінація на позначення вболівальницької підтримки футболістів** – *дампінг публіки* (підтримка глядачів).

Висновки та перспективи дослідження. Як видно з проаналізованого ілюстративного матеріалу, у спортивних статтях Тараса Франка на футбольну тематику використано лексику з усіх найважливіших тематичних груп футбольних термінів, зокрема: назви гри у футбол, футбольного матчу, його частин та результатів гри, назви футбольної команди, учасників футбольного матчу – гравців і суддів, назви

футбольного поля, його частин, розмітки й інвентарю, назви найважливіших дій футболістів і суддів, назви елементів гри, ударів, тренувальних процесів, тактичних схем, порушень правил, уболівальницької підтримки. Аналіз показав, що Тарас Франко як автор ґрунтовних праць з історії та теорії футболу дієво причинився до розвитку національного футбольного дискурсу в першій половині ХХ століття та до формування української термінології футболу.

Список використаної літератури

1. Люпа Б. М. Хроніки львівського футболу / Б. М. Люпа, Я. А. Грисьо, І. Я. Яремко / за ред. Б. М. Люпи. – Львів : ЛА «Піраміда», 2015. – Т. 1 (друга пол. ХІХ ст. – 1965 р.) – 596 с.
2. Мандзюк Д. Копаний м'яч. Коротка історія українського футболу в Галичині 1909–1944 / Денис Мандзюк. – Львів : Вид-во Старого Лева, 2017. – 416 с.
3. Паук О. Сини Івана Франка – перші українські фахівці руханки і змагу [Електронний ресурс] / Олександр Паук. – Режим доступу : <http://galsports.com/photo/synu-ivana-franka-pershi-ukrayinski-fakhivtsi-rukhanqu-i-zmahu/215904.aspx> (24.12.2016).
4. Процик І. «Копаний м'яч учить боронити і здобувати»: тематична класифікація української футбольної термінології кінця ХІХ – початку ХХ ст. / Ірина Процик // Вісник Національного ун-ту «Львівська політехніка»: Серія : Проблеми української термінології. – Львів : НУ «Львівська політехніка», 2016. – № 842. – С. 151–157.
5. Сова А. Сини Івана Франка, або перші українські фахівці з руханки та змагу [Електронний ресурс] / Андрій Сова, Ярослав Тимчак. – Режим доступу : <http://photo-lviv.in.ua/synu-ivana-franka-abo-pershi-ukrajinski-fahivtsi-z-ruhanku-ta-zmahu/> (20.11.2016).
6. Тихолоз Н. Тарас, але не Шевченко. Франко, але не Іван [Електронний ресурс] / Наталя Тихолоз // Франко : наживо. – Режим доступу : <https://frankolive.wordpress.com/2017/03/10/тарас-але-не-шевченко-франко-але-не-іван/> (17.12.2016).
7. Франко-Ключко А. Іван Франко і його родина: Спомини / Анна Франко-Ключко. – Харків : Просвіта, 2005. – 89 с.
8. Франко Т. Вибране : у 2-х т. / [упоряд. Є. Баран, Н. Тихолоз] / Тарас Франко. – Івано-Франківськ : Видавець Сеньків М. Я., 2015.
9. Франко Т. Гарпаст (новий спорт) / Тарас Франко // Спортові вісти. – 1933. – Ч. 17. – С. 3.
10. Франко Т. Історія й теорія руханки / Тарас Франко. – Коломия – Львів : Накладом «Сокола-Батька», 1923. – 192 с.
11. Франко Т. Футбольний тренінг і тактика / Тарас Франко // Спортові вісти. – 1933. – Ч. 5–8.
12. Франко Т. Футбольний тренінг і тактика / Тарас Франко // Спортові вісти. – 1931. – Ч. 7–11.

Процик Ирина. «Футбольные игры выигрывают не ногами, а головой!»: футбольная тематика и ее языковое воплощение в спортивных статьях Тараса Франко. На примере спортивных статей футбольной тематики Тараса Франко проанализировано формирование украинского футбольного дискурса в первой половине ХХ века в Галичине. Осуществлена тематическая классификация украинской футбольной лексики, зафиксированной в публикациях Франко на темы футбола, прослежена наполняемость выделенных тематических групп и частотность употребления лексем, прежде всего в тех случаях, когда для обозначения специальных футбольных понятий функционировало несколько конкурентных терминов. В статьях Тараса Франко на футбольную тематику использована лексика всех важнейших тематических групп футбольных терминов: названия игры в футбол, футбольного матча и его участников,

названия футбольного поля, его частей, разметки и инвентаря, названия действий футболистов и судей, названия элементов игры, ударов по мячу, тактических схем, нарушений правил, названия результатов матчей, тренировочных процессов. Тарас Франко как автор фундаментальных трудов по истории и теории футбола активно влиял на развитие национального футбольного дискурса в первой половине XX века.

Ключевые слова: Тарас Франко, спортивная статья футбольной тематики, украинская футбольная лексика, специальное понятие из сферы футбола, национальный футбольный дискурс.

Protsyk Iryna. «It is not the Legs that Win a Football Game, but the Head»: Football Thematic and its Reflection in the Articles on Sports by Taras Franko. The article considers the key issues of the formation and development of Ukrainian football discourse in the first half of XX century in Halychyna. The study has been performed on the basis of sports articles about football by Taras Franko. The author suggests classification of the Ukrainian football vocabulary / lexicon revealed in T. Franko's publications about football. In the focus of attention are the vocabulary scope of each of the selected thematic groups and the lexemes use frequency, first of all in those cases when there are several competitive alternative terms for defining special football concepts and notions. The study has revealed that Taras Franko in his articles about football uses lexical units from all the most important thematic groups dealing with variations of the football terms and nominations denoting: a football game; football matches and the participants; a football field, its parts, layout and facilities; names of football players and judges' actions; elements of a game; kicks of the ball; tactical schemes; rules violation; the results of a match and training processes. Being an author of remarkable fundamental works on history and theory of football Taras Franko contributed much to the development of national football discourse in the first half of XX century.

Key words: Taras Franko, a sports article about football, Ukrainian football vocabulary, a special notion in the domain of football, national football discourse.

Стаття надійшла до редколегії 24.02.2017